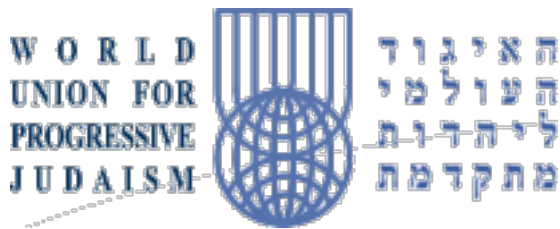

5774

Torah from Around the World

Rabbi Jisjmaël zegt: Wees soepel met je meerderen, en geduldig met een jongere, en ontvang iedereen met vreugde.

Pirké Avot 3:12 [Spreuken over de Fundamenten, uitgave Amphora Books]

Sjabbat 10 mei 2014 / 10 ijar 5774: Behar, Wajikra / Leviticus 25:1 – 25:55

Tanach: blz. 250-254

Haftara : Jirmeja 32:6-27

Tanach: blz. 929-930

Commentaar: Rabbijn Tamarah Benima, rabbijn van PJG Noord-Nederland en LJG Heerenveen

Niemand mag slaaf zijn

Sidra Behar geeft voorschriften die buitengewoon ingrijpend zijn voor het economische leven, en daarmee voor de samenleving. Het sjemieta-jaar, het zevende jaar, waarin landbouwgrond met rust gelaten moet worden en wijnstokken en bomen niet mogen worden gesnoeid, wordt weer nageleefd in Israël. Maar de schuldsanering zoals die in het joveljaar, het vijftigste jaar, was voorzien, helaas niet. De rabbijnen uit de Oudheid zagen hoe ontwrichtend het joveljaar uitpakte, en stelden het joveljaar buiten werking. Vanuit joodse zijde is er in onze tijd een initiatief geweest, onder andere gesteund door rabbijn Awraham Soetendorp, om dat joveljaar wereldwijd ingesteld te krijgen, juist omdat schuld in deze tijd al even ontwrichtend voor landen en gemeenschappen blijkt uit te pakken. Dat is niet gelukt, omdat de wereldeconomie draait op schuld. Als schulden zouden worden geschrapt – van landen of van grote groepen individuen – zou de wereld in eerste instantie in nog grotere crises terecht komen. Een robuuste economie, die niet of veel minder op schuld draait maar op reële waardevermeerdering, moet nog worden uitgevonden.

Een van de opmerkelijkste dingen in sidra Behar is dat slavernij als een vanzelfsprekende werkelijkheid wordt aanvaard. Als een Jood zich voor een aantal jaren had verpand aan zijn schuldeiser, zodat hij met zijn arbeid zijn schuld kon afbetalen, had hij de zekerheid dat hij hoe dan ook in het joveljaar vrij kwam. Of al eerder als hijzelf of zijn familieleden eerder het verschuldigde bedrag bij elkaar konden brengen. Maar iemand uit een ander volk kon slaaf worden en bleef dat zijn of haar hele leven. Aangezien een slaaf als bezit werd beschouwd, kon hij of zij zelfs als 'bezit' worden geërfd. Kort na het vieren van Pesach, waarbij onze bevrijding uit slavernij wordt gevierd, is dat alles buitengewoon moeilijk te begrijpen. Te zeggen dat slavernij nu eenmaal voorkwam in de Oudheid, voldoet niet als verklaring. Ieder mens is immers geschapen naar het beeld van God, stelt Beresjiet [Genesis]. Het Jodendom gaat uit van de gelijkheid van alle mensen. Als slavernij slecht is voor Joden, moet slavernij ook slecht zijn geweest voor niet-Joden. Slaven zullen het misschien beter hebben gehad bij hun joodse eigenaren, omdat ook zij de Sjabbat moesten houden. Maar beroofd worden van je vrijheid, moet voor iedereen onverdragelijk zijn. En werden de slaven in staat gesteld om werkelijk Sjabbat te houden?

Toen de Bné Jisraël uit Egypte werden weggevoerd om ze te verlossen uit slavernij, verkregen ze weliswaar vrijheid, maar het was geen vrijheid in moderne zin. De Israëlieten werden ook (voor zover ze het niet al waren) het bezit van de Eeuwige. In die zin waren, en zijn wij slaven van God. De Eeuwige bepaalt ons lot (dat we ook een vrije wil hebben, laat ik nu even buiten beschouwing). „(...) want de Jisraëlieten behoren Mij toe; Ik heb hen uit Egypte weggeleid.” Zou het kunnen dat het beeld van God als onze 'slavenmeester', die barmhartig, vol liefde en rechtvaardig is, het voorbeeld moest zijn voor alle Israëlieten die niet-joodse slaven hadden? Werden Gods slaven verondersteld zich tegenover hun slaven te dragen op dezelfde barmhartige, liefdevolle en rechtvaardige wijze als de Eeuwige tegenover ons? Of is dat een wel erg arrogante, op de borst klopperige interpretatie? En als we dat voorbeeld al hadden, hebben wij, toen we slaven hadden, ons daar ook door laten leiden? Ik mag het hopen, maar ik vrees van niet.

De Tora mag slavernij als een gegeven beschouwen, de rabbijnen mogen er alles aan gedaan hebben om er voor te zorgen dat zij op een humane wijze werden behandeld, voor de huidige tijd is een herinterpretatie van vers 25:39 belangrijk: „Wanneer een van jullie tot armoede vervalt en zichzelf aan jou verpand, mag je hem niet als slaaf behandelen.” Impliciet wordt hier gezegd hoe erg het is om als slaaf behandeld te worden. „Een van jullie” duidt onomwonden op leden van ons eigen volk. Maar het Liberale Jodendom zou het Liberale Jodendom niet zijn als het niet zou pleiten voor een menswaardige behandeling van alle armen. Geen enkele arme mag slaaf zijn, Jood of niet-Jood. Of als slaaf worden behandeld. In een wereld waar naar schatting 25 miljoen mensen slaaf zijn, is de afschaffing van slavernij een onderwerp voor *tikkoen olam*, het herstel van de wereld. Voor wie ook dat nog te abstract en te veel een kwestie in *Verwegistan* is, hoeft alleen maar te denken aan de Nigeriaanse schoolmeisjes die gekidnapt zijn om als slaven te fungeren voor de Boko Haram. Een gruwel. Moge er snel bevrijdende hulp komen voor hen en voor alle andere mensen die hun leven in slavernij doorbrengen.